

פרשת כי-תשא

קאמר גביעיה, משא"כ אם נאמר "ובמנורה ארבעה גביעים" לחוד ואח"כ "משקדים (יהיו) כפתוריה ופרחיה" (ולא גביעיה), אתי שפיר. (התוספות בסוגריים באו לתוספת ביאור בלבד).

בענין המנורה גביעיה כפתוריה ופרחיה
מי מהם משוקדים¹⁸²

נקדים את הפסוקים הנידונים בעניננו:

**"שלושה גבעים משקדים בקנה האחד
כפתור ופרח
ושלושה גבעים משקדים בקנה האחד
כפתור ופרח
כן לששת הקנים היוצאים מן
המנורה" (שמות כ"ה, ל"ג).**

(פסוק זה מדבר על ששת קני המנורה)

**"ובמנורה ארבעה גבעים משקדים
כפתוריה ופרחיה" (שם ל"ד).**

(פסוק זה מדבר על המנורה דהינו
על הקנה המרכזי שלה)

ואלה הם דברי הגמרא ביומא נ"ב בסוגיה
של חמש מקראות שאין להם הכרע¹⁸³:

**"ומי מספקא ליה? והתניא, איסי בן יהודה
אומר, חמש מקראות בתורה אין להן הכרע
(פרש"י: ללעת ה"ן נוטין): שאת,
משוקדים, מחר, ארוך, וקם. והתניא, הוא
יוסף איש הוצל, הוא יוסף הבבלי, הוא איסי
בן יהודה, ... בדאורייתא ליכא, בדנביאי
איכא. ובדאורייתא ליכא? והא איכא דבעי
רב חסדא, וישלח את נערי בני ישראל ויעלו
עלת, כבשים, ויזבחו זבחים שלמים פרים,
או דילמא אידי ואידי פרים? - לרב חסדא
מספקא ליה, לאיסי בן יהודה - פשיטא
ליה."**

משוקדים (פירוש: מצויירים), מסביר רש"י
את הספק שאיננו יודעים אם לרצעה גביעים
משוקדים או משוקדים כפתוריה ופרחיה.
וקשה היאך אפשר לפרש "ובמנורה ארבעה
גבעים משקדים" לחוד, אם כן מה יהיה
המשמעות של המשך הפסוק (ובמנורה)
כפתוריה ופרחיה? הו"ל למימר (ובמנורה)
כפתורים ופרחים דומיא דגביעים דלא

והתוספות דרך אחרת עמם שכתבו "ולפי
שאין פירושם (המילולי של שאת וכו') שוה,
(אם נדרשים לפנייהם או לאחריהם) על כן
אין להם הכרע, אבל משקדים (שבשני
האופנים הפירוש המילולי של "משוקדים"
שוה) קשה. וי"ל משום דאיכא אתנחתא
נגביעים "ובמנורה ארבעה גבעים" ומשמעו
"משקדים כפתוריה ופרחיה" (אבל לא
גביעיה) וקרא אחריני (פסוק שלפני זה
המדבר על ששת קני המנורה ולא על המנורה
עצמה - על הקנה האמצעי) מוכחא
דמשוקדים לא קאי אלא אנביעים דכתיב
שלושה גביעים משקדים דלהכי אין לו
הכרע. ע"כ לשונם הטהור. נמצאנו למדים
מדבריהם תרתי. חדא דקרא דששת הקנים
יש לו הכרע לכשעצמו וקרא דמנורה יש לו
הכרע לכשעצמו. ובשלמא קרא דמנורה דיש
לו הכרע לכשעצמו ניחא דהיינו דאמרן שאין
לומר "כפתוריה ופרחיה" באפי נפשיה שהיה
צריך להיות כתוב "כפתורים ופרחים" ועוד
שהאתנח מחלק הפסוק. אלא קרא דששת
הקנים היאך יש לו הכרע לכשעצמו, הרי
אפשר לפרש "שלושה גביעים משקדים" או
"משקדים בקנה האחד כפתור ופרח"? ונ"ל
משום דמפסיק "בקנה האחד" בין
"משקדים" ובין "כפתור ופרח". והו"ל
למימר "בקנה האחד" בסוף הפסוק או
בראשו או על כל פנים לפני "משקדים" דהוי
דומיא דפסוק שאח"ז. א"כ "משקדים" לא
קאי אכפתור ופרח אלא אנביעים.

והדבר השני שאין חילוק בין הציורים
(משוקדים) של ששת הקנים לאלו של הקנה
המרכזי של המנורה, ומחמת כן הרי שיש
סתירה בין הפסוקים שהראשון אומר לשקד
הגביעים והשני לשקד דווקא את כפתוריה
ופרחיה. ומחמת הסתירה אין להם הכרע.
וקצת קשה, אדרבא ילמד הסתום מן
המפורש, ילמד גביעים של מנורה מגביעים
של ששת הקנים, וילמד כפתורים ופרחים
דששת הקנים מכפתוריה ופרחיה דמנורה
ויהיו הכל משוקדים?! ולמה נקרא שמו שאין
לו הכרע?

והנה הרמב"ם בריש פרק ג' מהלכות בית
הבחירה הביא בהלכה א' את דין המנורה
(הקנה המרכזי) ומניין גביעיה כפתוריה
ופרחיה וז"ל. המנורה מפורשת צורתה
בתורה, וארבעה גביעים ושני כפתורים ושני
פרחים היו בקנה המנורה שנאמר ובמנורה
ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה,
ועוד פרח שלישי היה סמוך ליריכה של

¹⁸² פורסם באור תורה אדר א' תש"ס סימן ס"ז לע"נ
מו"ז מנשה בן תופחה שנלביע א' אדר א' תשמ"ו,
תנצב"ה.

¹⁸³ עיין לעיל בדברינו על פרשת ויגש בעניין מקראות
שאינן להם הכרע.

הקשה באבן-האזל למה הפנה המל"ם לתוספות שסוברים שכן לומדים מהדדי).

והרב תו"ת עה"פ דמשוקדים הביא את פסק הרמב"ם, את הסברו של המהרי"ק וקושיית המל"ם, ומתוך בזה הלשון: **וצ"ל דבאמת מפרש הרמב"ם דכונת הגמרא לפסוק הקודם** (דששת הקנים), **דהיינו דאפשר לומר שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד או משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח, ואף יש ראייה שכן מפרש הוא, שכן בהלכה א' מאותו הפרק שהבאנו גבי כפתור ופרח שבגופה של מנורה העתיק כלשון הפסוק ולא כתב והכל משוקדים כמו בהלכה ב' בכפתור ופרח שבששת הקנים, מבואר מזה דמפרש דכונת הגמרא דמשוקדים אין לו הכרע, הוא לפסוק הקודם (ל"ג) בעניין כפתור ופרח של הקנים, ודו"ק.**

ואם רוצה לקיים את דעת המהרי"ק שהרמב"ם פסק שיהיו הכל משוקדים מחמת הספק, אם כן - דבריו לא תואמים את לשון המהרי"ק "או אכפתריה ופרחיה" שמשמע לדבריו שהספק הוא בפסוק של קנה המנורה. וסבל הרב תו"ת דוחק הלשון.

ובדוחק העניין לא מובן מאי אולמיה האי קרא מהאי קרא, מדוע דווקא בקרא דששת הקנים מספקא ליה ונשאר ללא הכרע ואילו בקרא דקנה המנורה פשיטא ליה? זאת ועוד לא הבנתי בדברי קדשו מדוע השמיט הגביעים בדבריו - **"שכן בהלכה א' מאותו הפרק שהבאנו גבי כפתור ופרח שבגופה של מנורה"** - ועוד יותר בהמשך - **"בעניין כפתור ופרח של הקנים"** - הרי מודה הרב שהספק נופל גם על הגביעים כפי שהסביר בהתחלה את הספק **"דהיינו דאפשר לומר שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד או משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח"**. ואפשר לישב.

ונלע"ד להסביר במהרי"ק שזה שמוכח שמתייחס משוקדים דששת הקנים על הגביעים, עדיין אין לנו לדייק מזה שרק הגביעים הם משוקדים ולא הכפתורים והפרחים (שאינו לנו לחייב זאת אלא אם כן נמצא ראייה לכך). ובפסוק דמנורה ספק אם קאי משוקדים על גביעים או על כפתוריה ופרחיה (ואם קאי על גביעים לא קשה למה לא קאמר בפסוק כפתורים ופרחים במקום "כפתוריה ופרחיה" משום שאז היינו לומדים שמניין הכפתורים והפרחים גם הוא צריך להיות ארבעה כמו בגביעים), הרי אם נלמד מהדדי הרי גביעים דמנורה יחוייבו מצד גביעים דששת הקנים והספק על כפתוריה ופרחיה דמנורה יפול גם על הכפתורים והפרחים דששת הקנים ומכיוון שאנו מסופקים נעשה לחומרא את כולם משוקדים, והיינו דקאמר המהרי"ק

מנורה שנאמר עד ירכה עד פרחיה. ולא אמר דבר על עניין אם היו משוקדים או לא, מלבד שמצטט את הפסוק עצמו "ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתוריה ופרחיה". ובפשטות מביא את הפסוק אך רק לגבי המניין של הארבעה גביעים ושני כפתורים ושני פרחים, ולא לעניין משוקדים.

ובהלכה ב' המשיך לכתוב **ושלש רגלים היו לה, ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהן יוצאים ששת הקנים, שלשה מצד זה ושלשה מצד זה, ובכל קנה וקנה מהן שלשה גביעים וכפתור ופרח והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן**.

ומביא מר"ן הכ"מ את המהרי"ק קורקוס שמסביר מדוע פסק הרמב"ם שכולם משוקדים גם הגביעים וגם הכפתורים והפרחים וז"ל הכ"מ ז"ל: **כתב רבינו מדאמרינן בפרק הוציאו לו, ה' מקראות אין להם הכרע ואחד מהם משוקדים דמספקא לן אי קאי אגביעים או אכפתוריה ופרחיה ולכן מפרש אתרווייהו דמספיקא עבדינן כולהו משוקדים וכו'.** נמצאנו למדים מדברי המהרי"ק שאכן הספק הוא בפסוק המדבר על המנורה (ולא אקרא דששת הקנים כדאמר הרב תורה-תמימה כמובא בסמוך) מדקאמר "אי קאי אגביעים או אכפתוריה ופרחיה" והלא בפסוק דששת הקנים לשונו "כפתור ופרח" והו"ל למהרי"ק למימר "או כפתורים ופרחים". אבל בהלכה ב' מדבר הרמב"ם על ששת הקנים ולא על המנורה! ואיך תסייעיה קרא דקנה המנורה? אם כן חייבים אנו לומר בדבריו שמ"ש הרמב"ם "והכל משוקדים" קאי אתרווייהו אף על גביעים כפתורים ופרחים של המנורה עצמה דהלכה א', דאין לנו לחלק בין המנורה לששת הקנים (כסברת התוספות). אבל עדיין קשה על דברי המהרי"ק, שהספק הוא בפסוק של המנורה אבל לגבי הפסוק של ששת הקנים אין ספק כלל, ואין מקום לעשות תרווייהו מספיקא וכיוון שהפסיק "בקנה האחד" בין משקדים ל"כפתור ופרח" הרי שהגביעים הם המשוקדים בששת הקנים ונפשט הספק לגבי ששת הקנים, ואם כן רבינו דקאי בששת הקנים מנא ליה דהכל משוקדים, גם כפתורים ופרחים דידהו? כך מקשה המשנה למלך ומניח בצ"ע.

ויצא זה למל"ם מכיוון שסובר שאין לנו ללמוד מנורה וששת הקנים מהדדי ואם במנורה אנו מסופקים ועושים שניהם משוקדים לחומרא הרי שבששת הקנים אין ספק כלל ונעשה רק הגביעים משוקדים, ואם היו מנורה וששת הקנים לומדים מהדדי היו לומדים את הספק מכפתוריה ופרחיה דמנורה על כפתור ופרח דששת הקנים והיינו עושים גם אותם משוקדים מספק. (וכבר

מאמרים על דקדוק לשון הקודש עם דוגמאות מפרשת השבוע (טיוטא)
פרשת כי-תשא

דמספקא לן אי קאי אגביעים או אכפתוריה
ופרחיה ולא קאמר או אכפתור ופרח, שגם
הספק על כפתור ופרח דששת הקנים מתחיל
בכפתוריה ופרחיה של המנורה.

וזה חילוק בין הרמב"ם לתוספות שהם
סוברים שאם גביעים משוקדים הרי הפסוק
בדווקא ובא למעט כפתורים ופרחים ואם
כפתוריה ופרחיה משוקדים הרי מיעט
גביעים. ומכיוון שלומדים מהדדי הרי
שפסוק אחד מחייב לשקד הגביעים והשני
אוסר, וכן לגבי הכפתורים והפרחים.

